

ЕЛЕКТРОННО ПРАВОСЪДИЕ ПО НАКАЗАТЕЛНИ ДЕЛА

доц. д-р Мила Иванова
Бургаски свободен университет

ELECTRONIC JUSTICE IN CRIMINAL CASES

Associate professor, PhD Mila Ivanova
Burgas free university

Резюме: В доклада са разгледани промените в нормативните актове, свързани с електронното правосъдие по наказателните дела. Изследва се електронизацията в наказателния процес и са посочени проблемите, свързани с това. Направен е извод, че с приетите нормативни изменения се осигури продължаване на въвеждането на електронно правосъдие, но процесът не е преключил.

Ключови думи: електронното правосъдие, електронизацията, информационни и комуникационни технологии, електронно дело, електронни регистри

Abstract: The article examines the changes in the legal acts related to electronic justice in criminal cases. Electronicization in the criminal process is explored and the problems related to it are indicated. It was concluded that with the adopted normative amendments, the continuation of the introduction of electronic justice was ensured, but the process has not ended.

Key words: electronic justice, electronicization, information and communication technologies, electronic case, electronic registers

1. Понятие за електронно правосъдие и исторически преглед на появата на тази форма на правосъдие

Понятието „електронно правосъдие“ се дефинира като използване на информационни и комуникационни технологии (ИКТ) за подобряване на достъпа на гражданите до правосъдието и ефикасността на правосъдната дейност, разбирана като всяко действие, целящо уреждането на спор или налагането на наказателна санкция за вид поведение¹. Според Концепция за електронно правосъдие от 21.11.2012 г. на Министерството на правосъдието² (Концепцията) терминът „електронно правосъдие“ се възприема като комплекс от финансови, организационни, технологични, образователни и нормативни мерки, целящи ефективното използване на ИКТ в съдебната система. В Концепцията е посочено, че по-конкретно мерките са насочени към: осигуряване на възможност на гражданите и юридическите лица за упражняване на процесуални права в електронна форма; извършването на удостоверителни изяви от органите на съдебната власт; обезпечаването на вътрешната организация на

---

¹ Виж. <http://www.netlaw.bg>

² Виж. Концепция за електронно правосъдие на Министерството на правосъдието от 21.11.2012г. <https://www.justice.government.bg/api/part/getblob?hash=FCA891B2ED68312546C30EA6A6D0BACB>

работата с електронни дела; обменът на електронни документи между различните органи на съдебната власт, от една страна, и обменът между тях и административните органи и лицата, осъществяващи публични функции и организациите, предоставящи обществени услуги, от друга; изпълнение на ангажиментите на Република България във връзка членството и в Европейския съюз и съобразяване с препоръките на Европейската комисия в мониторинговите доклади се дефинира на европейско и национално ниво³.

В началото 80-те години в Р България започна изграждане на управленска и деловодна система за съдилищата и прокуратурата. Започна и изграждане на информационни системи за противодействие на престъпността, чийто резултат е **Единна информационна система за противодействие на престъпността** (ЕИСПП).

През 2009 г. се прие Наредба за единната информационна система за противодействие на престъпността⁴. С нея се уреди: редът и начинът на изграждане, поддържане, използване и развитие на ЕИСПП и технологичните изисквания за поддържане на нейния интегритет; съставът и дейността на Междуведомствения съвет за методическо ръководство на ЕИСПП; взаимодействието на органите на съдебната власт, Министерството на вътрешните работи, Държавната агенция „Национална сигурност“, Министерството на отбраната, Министерството на правосъдието и Министерството на финансите по осигуряване функционирането на ЕИСПП; редът и начинът за определяне и публикуване на информацията по чл. 384, ал. 4 от Закона за съдебната власт (ЗСВ). Като ЕИСПП се състои от: 1. централна компонента (ядро) на системата и комуникационни компоненти; 2. ведомствени автоматизирани информационни системи (ВАИС) на съдебната и на изпълнителната власт, свързани с ядрото, които обработват информация за събития и обекти от наказателния процес и изпълнение на наказанията и 3. автоматизирани работни места (АРМ) за справки в ЕИСПП⁵.

През 2013 г. е проведена експертна кръгла маса на тема „Информационните технологии в електронното правосъдие“, където са разгледани проблемни моменти при реализацията на електронно правосъдие и се показва положителна нагласа да се изгради централизирана система, както в други държави на Европейския съюз (ЕС). През 2015 г., е основана **Фондацията „ЛИБРЕ“**. Тя е българска организация с нестопанска цел, с цел да допринесе за развитието на държавните политики в дигиталното общество и проникването на технологиите във всяка професионална област и личния живот. Фондацията се фокусира върху въвеждането на нови технологии в съдебната система, и по-специално: работа по ефективни стратегии за електронно

---

³ Виж по-подробно във връзка с необходимостта от знания за електронно правосъдие Цветанова-Минчева, А., Необходимост и перспективи в развитието на правни знания в областта на електронното правосъдие, <https://www.academia.edu>

⁴ Наредба за единната информационна система за противодействие на престъпността, в сила от 01.12.2009 г., Приета с ПМС № 262 от 05.11.2009 г., обн. ДВ. бр.90 от 13.11.2009 г., изм. ДВ. бр.47 от 24.06.2022 г.

⁵ Създаде се Национална автоматизирана система за управление на делата. През 2005 г. Министерският съвет (МС) одобрява проектите на закони за изменение и допълнение на: Закона за електронния документ и електронния подпис (ЗЕДЕП), Закона за съдебната власт (ЗСВ), Гражданския процесуален кодекс (ГПК), Наказателно-процесуалния кодекс (НПК), Наказателния кодекс (НК) и Данъчния процесуален кодекс (ДПК). Тези предложения са внесени още през месец януари на същата година в Народното събрание (НС), виж. Р. от 05.01.2005г. на МС.

правосъдие; реинжинеринг на работни процеси; насърчаване на оперативна съвместимост и интегрираност на информационните системи в съдебната власт; съдебна автоматизация; разрешаване на правни спорове чрез използване на информационни технологии, включително прилагане на алтернативни методи за решаване на спорове по електронен път, електронна медиация, събиране, съхранение и оценка на електронни доказателства и електронни доказателствени средства, сигурност, защита на личните данни и други обществени аспекти на електронното правосъдие⁶.

Постижение в развитието на идеята за електронно правосъдие е създаденият **Единен портал за електронно правосъдие (ЕПЕП)**. В него е посочено⁷, че целта е всеки адвокат, който е пълномощник на страна по съдебни дела, да може да прави справки по електронните досиета на делата си в реално време. ЕПЕП е електронна база данни на съдебните дела, разглеждани от всички районни, окръжни, административни, военни, апелативни и върховни съдилища в Република България. Чрез него има възможност да се преглежда основна информация за всички съдебни дела със свободен публичен достъп. ЕПЕП предоставя възможност за регистриран достъп на пълната електронна папка на съдебните дела, включително и всички, съдържащи се в делото на съда документи. Достъпът до електронното дело се разрешава от съда след подаване на заявление от страна по делото или неин процесуален представител. Достъп до конкретно електронно дело в системата могат да получат единствено страните и техните представители (определени по силата на закона или чрез упълномощаване) само след тяхното изрично волеизявление. Достъпът се осъществява през потребителски профил. Веднъж създаден, този профил се използва за всички настоящи и бъдещи дела на лицата, независимо от това кой съд е компетентен да ги разгледа.

През 2020 г. в апелативните, окръжните, военните и районните съдилища бе въведена и **Единната информационна система на съдилищата (ЕИСС)**⁸.

Към този момент в съдебната система действащи нормативни актове, свързани с ИКТ са: ЗСВ, Закон за електронното управление (ЗЕУ), Закон за електронния документ и електронните удостоверителни услуги (ЗЕДЕУУ), Гражданско процесуален кодекс (ГПК), Административен процесуален кодекс (АПК) и Наказателно-процесуален кодекс (НПК), Наредба № 1 от 08.01.2008 г. за реда за изграждане, внедряване, използване и развитие на автоматизираните информационни системи в съдебната власт, Наредба за Единната информационна система за противодействие на пресъпността, Наредба № 8 от 26 февруари 2008 г. за функциите и организацията на дейността на бюрата за съдимост и други.

Във връзка с наказателния процес в Концепцията се приема, че е твърде рано да се пристъпва към цялостно извършване на процесуални действия по електронен път, преди съдебната система да е установила практика по упражняването на процесуални права в електронна форма.

---

⁶ Виж. <https://libresearchgroup.org/bg/a/e-justice>.

⁷ Виж. <https://ecase.justice.bg/>.

⁸ Тя е една от целите по Проект №BG05SFOP001-3.001-0001 „Създаване на модел за оптимизация на съдебната карта на българските съдилища и прокуратури и разработване на Единна информационна система на съдилищата“. Проектът е финансиран от Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд www.eufunds.bg

Наказателният процес неслучайно е последният, който се дигитализира. В световен мащаб електронните доказателства и волеизявленията в електронна форма, когато се случват по повод на извършено престъпление, бъдат по-скоро притеснение, отколкото увереност, че технологиите ще бъдат полезни в рамките на процеса.

2. Електронизацията в наказателния процес

2.1. Действащият НПК в сила 2006 г. бе резултат на дългогодишни усилия и планиране, независимо от това в годините е подложен на редица изменения и допълнения. С измененията на НПК, приети със ЗИД на ГПК, публикуван в ДВ, бр. 110 на 29.12.2020 г., в сила на 30.06.2021 г. се оптимизира работата и ефективността в наказателния процес с въвеждане на електронно правосъдие.

На първо място с измененията се установи, че **съдебните актове се изготвят във формата на електронен документ** в ЕИСС и се подписват с квалифицирани електронни подписи (КЕП). Когато следва да бъдат положени подписи на страни, съдебният акт се изготвя и на хартиен носител. Тези актове се въвеждат в електронна форма в ЕИСС (чл. 33, ал. 7 и 8 НПК).

На второ място прие се нова разпоредба чл. 247а НПК – „Поставяне на начало на производството в информационната система на първоинстанционния съд“. С нея се установи при **извършване на процесуално действие, което поставя началото на съдебно производство, в информационната система на съда да се образува електронно дело**. Регламентира се, че изявленията и актовете, подавани до съда на хартиен носител, както и всички документи и информация на хартиен носител, се въвеждат в информационната система на съда чрез снемане на електронен образ по реда на чл. 360ж от ЗСВ във вид и по начин, позволяващи възпроизвеждането им. Доказателствата, които поради естеството си не могат да се преобразуват в електронна форма, се прилагат към делото и се съхраняват във вида, в който са представени пред съда. Цялото или част от електронното дело може да се възпроизвежда в необходимия брой документи на хартиен носител със значението на официални преписи след заверка от служител, овластен от административния ръководител на съответния орган на съдебната власт. За възпроизвеждането се събира такса като за заверен препис. По искане на страните по делото съдът им предоставя не заверено копие на цялото или на част от електронното дело, възпроизведено на хартиен носител. За възпроизвеждането на копие се заплаща такса. Такса не се дължи в случаите на освобождаване от държавна такса, както и в други случаи, предвидени в закон. Документите и информацията, представени на електронен носител, постъпили по електронен път или въведени в информационната система на съда, се обработват и съхраняват по начин, гарантиращ защитата от грешки, подправяне и загуба.

В Германия дигитализирането на делата е предвидено да бъде завършено през 2026 г., като дигитализацията обхваща целия процес – от разследването до съхраняването от съда на вече събраните материали. В Германия също важат общите правила за електронна идентификация. Очаква се законово установено изискване за формата, в който документът да се съхранява, като общите правила са за PDF формат. Намирам, че и българският законодател следва да въведе стандартизирани правила за това.

На трето място прие се **подписване на съдебните актове с КЕП** от членовете на съдебния състав. С влизане в сила на ЗИД на ГПК, публикуван в ДВ, бр. 110 на

29.12.2020 г., Съдийската колегия на ВСС прие Указания относно осигуряване и използване в ЕИСС на КЕП от съдебните заседатели, участващи в състава на съда по наказателни дела като първа инстанция⁹. Разпоредбата на чл. 310, ал. 1 - ал. 3 НПК установи – „Присъдата се изготвя в единната информационна система на съдилищата и се обявява от председателя незабавно, след като е подписана с квалифициран електронен подпис от всички членове на състава на съда“. Освен това измени се и чл. 311, ал. 2 НПК, като протоколът за съдебното заседание също се изготвя в ЕИСС, като се подписва с КЕП от председателя и от съдебния секретар.

На четвърто място **врѳчането на призовки, съобщения и книжа може да се изврѳва по електронен пѳт** със съгласието на съответните субекти в наказателния процес и когато има посочен електронен адрес, като съгласието може да бѳде оттеглено по всяко време (чл. 178, ал. 8 и 9 НПК). Разпоредбите на чл. 180, ал. 8, 9, 10 и 11 НПК установиха, че на посочения от лицето електронен адрес се изпраща съобщение, съдържащо информация за изтегляне на призовката, съобщението или книгата от информационната система за сигурно врѳчане или от единния портал за електронно правосѳдие. Врѳчането чрез електронен адрес за врѳчане в единния портал за електронно правосѳдие се удостоверява с копие от електронния запис от информационната система на портала, подпечатано с квалифициран електронен времеви печат на съда и с удостоверено точно време на всяко действие в системата чрез електронен квалифициран времеви печат по Регламент (ЕС) № 910/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 г. относно електронната идентификация и удостоверителните услуги при електронни трансакции на вътрешния пазар и за отмяна на Директива 1999/93/ЕО (ОВ, L 257/73 от 28 август 2014 г.). При врѳчане чрез квалифицирана услуга за електронна препорѳчана поща - с електронните записи за врѳчането, създадени от квалифицирания доставчик на удостоверителни услуги. Те се смятат за врѳчени с изтеглянето им. Потвърждаване на получаването не се изисква. Електронната идентификация на лицето се изврѳва по ред, определен в ЗСВ. Когато страната не е изтеглила съобщението в 7-дневен срок от изпращането му, врѳчането се изврѳва по общия ред. Врѳчането на адрес на електронна поща се удостоверява с копие от електронния запис за това. В 7-дневен срок от изпращане на електронното писмо с прикачени призовка, съобщение или книжа лицето е длѳжно да върне потвърждение на адреса на електронната поща на изпращащия орган. Когато лицето не върне потвърждение, врѳчането се изврѳва по общия ред. Врѳчането на електронен адрес се смята за лично врѳчане.

По този ред може да се съобщи, че е изготвено и решение на въззивния съд (чл. 340, ал. 2 НПК).

В чл. 75, ал. 3 НПК се установи право на пострадалия при изрично негово съгласие призоваването и уведомяването да се изврѳши и на посочен от него електронен адрес.

---

⁹ Виж <https://vss.justice.bg/page/view/107026> посочено е, че с „тях съдебните заседатели се въвеждат като потребители в ЕИСС към съдилищата, в които се разглеждат наказателни дела като първа инстанция от съдебни състави с участието на съдебните заседатели, с права за ограничен достѳп в системата с КЕП. С приетата редакция на т. 7 от раздел II на Указанията се урежда КЕП на съдебните заседатели да се съхраняват в сградата на съда, като административният ръководител определя със заповед служител от администрацията, който да отговаря за съхранението и предоставянето на КЕП на съответния съдебен заседател за конкретното съдебно заседание. Редакцията е предложена от работната група, създадена в изпълнение на решение на Пленума на ВСС по протокол № 26/22.10.2020 г.“

На пето място обвиняемият се доби с **правото да прави искания, бележки, възражения, както и да обжалва актовете**, които накръняват неговите права и законни интереси **по електронен път, подписани с КЕП** (чл.55 НПК). Това право се установи и за пострадалия в чл. 75, ал. 1 НПК, за частния обвинител в чл. 79, за частния тжжител чл. 82, ал. 1 НПК, за гражданския ищец и гражданския ответник в чл. 87, ал.1 и чл. 90, ал. 1 НПК и за защитника в чл. 99, ал. 1 НПК.

На шесто място законният повод за започване на разследване може да бъде изпратен и по електронен път, ако е подписан с КЕП при спазване на изискванията на закона. Освен това със съобщението лицето може да изрази съгласието си да бъде призовавано и да получава съобщения на посочен от него електронен адрес (чл.209, ал. 2 и 3 НПК).

Обвинителният акт и тжжбата могат да бъдат подадени чрез ЕПЕП, подписани с КЕП. В останалите случаи те се въвеждат в ЕИСС по реда на чл. 360ж от ЗСВ (чл. 247, ал. 2 НПК).

Мотивирано постановление, с което прави предложение за освобождаване на обвиняемия от наказателна отговорност с налагане на административно наказание, *може да бъде подадено чрез ЕПЕП, подписано с КЕП*, а в останалите случаи то се въвежда в ЕИСС по реда на чл. 360ж от ЗСВ (чл. 375 НПК).

На страни в съдебното производство се установи и **правото да подават въззивна и касационна жалба и протест и по електронен път, подписани с КЕП** (чл.320, ал. 1 и 3 и чл. 350 НПК). *Писмени възражения* срещу подадени въззивна и касационна жалба и протест също *могат да се подават и по електронен път, подписани с КЕП* (чл. 322 и чл. 351 НПК).

Заклучението на вещото лице също може да бъде представено в електронна форма, подписано с КЕП (чл. 149, ал.3НПК).

На седмо място при **вземане на мярка за неотклонение задържане под стража в досъдебното производство**, когато е обявено извънредно положение, военно положение, бедствие, епидемия, други форсмажорни обстоятелства или при изразено писмено съгласие на обвиняемия и неговия защитник, **обвиняемият може да участва в делото и чрез видеоконференция**, като в тези случаи самоличността му се удостоверява от началника на затвора или началника на ареста или от определен от тях служител (чл. 64 и 65 НПК). *Тази възможност е установена и при разглеждане на мярка за неотклонение и другите мерки за процесуална принуда в съдебното производство* (чл. 270, ал. 2 НПК). По този начин няма да се налага да се пътува от затвора до съда и обратно. Това не само улеснява протичането на наказателния процес, но и е гаранция за спазване на основни процесуални принципи – правото на защита, публичност и др. От друга страна, стои въпросът дали местата за лишаване от свобода и съдилищата разполагат с техническа обезпеченост за провеждане на видеоконференции. Не са рядкост случаите, в които законът осигурява възможност конкретен процес да бъде дигитализиран, а се оказва, че на практика не съществува възможност това да се случи.

2.2. Освен с измененията на НПК, приети със ЗИД на ГПК, публикуван в ДВ, бр. 110 на 29.12.2020 г., в сила на 30.06.2021г. електронизацията на наказателния процес откриваме и при изискването за **електронно разпределение на делата и преписките в органите на съдебната власт** на принципа на случайния подбор, установено в чл. 9 ЗСВ. За целта се използва Централизирана система за разпреде-

ленчески съдилища в Република България¹⁰, въведена в експлоатация от 01.10.2015 г. с оглед на решение на ВКС по Протокол № 37/29.09.2015 г., която генерира докладчика и номера на делото, след което информацията се прехвърля в Автоматизираната система за управление на делата на ВКС (АСУД)¹¹. Принципът на случайно разпределение на делата се прилага в съчетание с въвеждането в софтуерния продукт на АСУД на показателите за фактическа и правна сложност на делата. Техните коефициенти се определят от председателите на отделения при образуването на делата съгласно утвърдени критерии. Правилата за образуването и случайното разпределение на делата във ВКС и Техническото приложение към тях са публикувани на интернет страницата на ВКС, Раздел „Нормативна уредба“ – „Вътрешни правила на съда“. Образуваните с определени съдии – докладчици и обработени в служба „Наказателни съдопроизводства“ дела се насрочват в открито съдебно заседание, а делата по частни производства – в закрито заседание¹².

2.3. От 2016 г. се поддържа **Електронният публичен регистър на отводите** (ЕПРО). Той представлява достъпен през интернет регистър, в който е публикувана информация за съдебните актове, съдържащи произнасянето на съда по поисканите от страни по делата отводи и мотивите, с които са уважени или не, както и съдебните актове, обективиращи отводи по инициатива на съда (самоотводи). За преглед на конкретен отвод/самоотвод по дело, е необходимо да въведете критерии за търсене. За повече информация вижте разделите Правила за достъп и Помощ¹³.

2.4. Със Заповед № 933/23.09.2021г. на Председателя на ВКС е наредено създаването на **Електронен регистър на делата за трафик на хора**, разгледани от ВКС. Съгласно т. 2 от заповедта ежемесечно в Секция „Регистър на делата за трафик на хора“ в интернет страницата на ВКС следва да се публикува списък на предстоящите за разглеждане дела за трафик на хора, в това число и дела за организирана престъпност, свързана с трафик на хора. Съгласно т. 3 от заповедта незабавно след постановяването им в Секция „Регистър на делата за трафик на хора“ в интернет страницата на ВКС следва да се публикуват решенията, постановени по дела за трафик на хора, включително и по дела за организирана престъпност, свързана с трафик на хора, заедно с копия от проверените въззивни актове и копия от присъдите на първата инстанция, при спазване на изискванията за защита на личните данни¹⁴.

2.5. Със Заповед № 777/18.10.2022 г. на председателя на ВКС се нареди въвеждане на Единен каталог на престъпленията, свързани с корупционно поведение и практики; създаване на **Електронен регистър на производствата, водени срещу журналисти и медии**, разглеждани от Върховния касационен съд (ВКС); публикуване на актуални списъци на делата за корупционни престъпления, организирана престъпност и водени срещу журналисти и медии¹⁵.

---

¹⁰ Достъпна на уеб адрес: <http://webrand.justice.bg/>

¹¹ Достъпна на уеб адрес: <https://spravki.srs.justice.bg:60126/>

¹² Виж по-подробно Екимджиев, М., “Принципът за случайното разпределение на делата и правото на справедлив съдебен процес от независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона” - <https://sadebnopravo.squarespace.com/s/pdf-Ekimdjiev-statiq-sluchaino-razpredelenie-na-delata.pdf>.

¹³ Достъпна на уеб адрес: <https://epro.justice.bg/>

¹⁴ Достъпна на уеб адрес: <http://www.vks.bg/registar-trafikhora.html>

¹⁵ Достъпна на уеб адрес: <https://www.vks.bg/dela-jurnalisti-i-medii.html>

3. Проблеми в процеса на електронизация на наказателния процес

В Доклада за дейността на ВКС през 2021 г.¹⁶ (Доклада) е обърнато внимание, че съдиите от ВКС и през 2021 г. са ангажирани с решаването на проблемите, свързани с внедряването и работата с ЕИСС – „Въвеждането и осъществяването на електронно правосъдие представлява значително предизвикателство, за което са необходими адекватни законодателни решения, техническа обезпеченост и трайни усилия през следващите години в контекста на осъществяваната съдебна реформа и при спазване на основните принципи на гражданското и наказателното правораздаване и зачитане на основните права на страните в гражданския и наказателния процес“. Направени са изводи, че се забелязва явно **нарушаване на основополагащи принципи на гражданския и наказателния процес**. Нарушаване на принципа на състезателното начало, регламентиран в чл. 8, ал. 3 ГПК и чл. 12, ал. 1 НПК. Нарушаване на принципите на Хартата на основните права на Европейския съюз (ЕС), предоставени с чл. 41, т. 1, б. „б“, чл. 42 и чл. 47 от Хартата, а именно правото на добра администрация, правото на достъп на всяко лице до документите, които се отнасят до него, като се зачитат легитимните интереси, свързани с поверителността и професионалната и служебна тайна (чл. 41, т. 1, б. „б“), правото на всеки гражданин на ЕС, както и на всяко физическо или юридическо лице, което пребивава в държава членка или има там седалище според устройствения му акт, на достъп до документите на институциите, органите, службите и агенциите на ЕС, независимо от вида на техния носител (чл. 42), правото на всеки, чиито права и свободи, гарантирани от правото на ЕС, са били нарушени на ефективни правни средства за защита пред съд в съответствие с предвидените в чл. 47 условия (чл. 47). Според съдиите се наблюдавало 51 нарушаване на правата на страните в процеса.

В Доклада се обърща внимание още и на „**липсата на технически електронни средства или достъп до интернет, или недостатъчните знания и опит за работа в електронна среда при една част от страните** – основно физически лица, може да има възпиращ ефект за търсене на защита на нарушените им права, или да доведе до пряко нарушаване на основните принципи на състезателност и равенство на страните в процеса.... Ако целта на законодателя и предвидените с разпоредбите на чл. 33, ал. 7 и ал. 8, чл. 310, ал. 1 и чл. 311, ал. 2 НПК изисквания за създаването на електронни дела и извършване на удостоверителни и процесуални действия и издаване на актове в електронна форма е да се изключи съществуването на хартиени дела, включително съществуването на съдебни актове на хартиен носител, това би нарушило правото на достъп на част от страните до делата, предвид липсата на техническа обезпеченост, знания, опит и информираност на някои страни – най-често физически лица. В този смисъл ограничаването на достъпа до делата само по електронен път, ако не се създават дела на хартиен носител към настоящия момент, не представлява легитимна законодателна цел“¹⁷.

Няма как да не се съгласим с направените изводи. В ЗСВ Глава осемнадесета "а" – „Удостоверителни изявления и процесуални действия в електронна форма“ (нова - ДВ, бр. 62 от 2016 г., в сила от 09.08.2016 г.) е предвидено издаване на актове от органите на съдебна власт в електронна форма (чл. 360а) и образуването на електронни дела (чл. 360ж). Според Докладът **работата на съдилищата е затруднена** – „На-

---

¹⁶ Виж. „Годишен доклад за дейността на върховния касационен съд през 2021 г.“, стр.16.

¹⁷ Виж. „Годишен доклад за дейността на върховния касационен съд през 2021 г.“, стр.17.

лице е недостатъчната техническа обезпеченост на съдилищата с необходимите компютърна и сканираща техника от ново поколение; нефункциониращ ЕПЕП, който не може да осигури извършването на процесуални действия и удостоверителни изявления в електронна форма; неудобна и несъобразена със специфичните изисквания за работа по някои видове дела и институционни производства ЕИСС; невъзможност досъдебните производства по наказателните дела да бъдат въведени в електронните досиета, за да бъдат достъпни за страните; липсата на връзка между ЕПЕП и ЕИСС; липсата на електронен обмен на данни между съдилищата на институционно ниво между различните инстанции – липсва пълна електронна свързаност, позволяваща делото да бъде прието от друг съд по електронен път, без да се налагат допълнителни действия (включително дублиращо се сканиране на част от документите във всяка инстанция)¹⁸. Съдиите считат, че към настоящия момент е налице необходимост от съществуване на дела на хартиен носител и невъзможност процесуалните действия да се осъществяват само по електронен път и в електронна форма, обстоятелство с което сме напълно съгласни.

В Доклада се дават основни насоки за изменение и допълнение на законодателната уредба, относима към електронното правосъдие, при спазване на основните принципи на гражданския и наказателния процес и зачитане на правата на страните в процеса¹⁹. В резултат на това са измененията на ЗСВ публикувани в ДВ, бр. 15 от 2022 г., в сила от 22.02.2022 г., както и приети със ЗИД на НПК, публикуван в ДВ, бр.48 от 02.06.2023г. С тях в известен смисъл се прецизираха разпоредбите в ЗСВ относно формата на съдебните актове и се предвиди алтернатива за създаване както на съдебни актове в писмена форма на хартиен носител със саморъчни подписи с възможност за запазване на електронен образ на хартиения оригинал, така и в електронна форма, но намирам че те не са достатъчни. Определено е нужно и индивидуална работа с гражданите при невъзможност сами да боравят със съответните електронни системи и програми.

Намирам за уместно предложението ,направено в Доклада за изменение на текстовете на чл. 33, ал. 7 и ал. 8, чл. 310, ал. 1 и чл. 311, ал. 2 НПК, като отпадне изискването за изготвяне на съдебните актове и протоколите за съдебните заседания в ЕИСС, а едва след изготвянето им на хартиен носител и подписването им със саморъчен мастилен подпис от съответните лица, предвидени по закон, се въвеждат в ЕИСС по реда на чл. 360ж ЗСВ. Приемам, че следва да се запази и в бъдеще писмената форма на съдебните актове с важно значение за наказателното производство (присъди, решения и определения), а въвеждането им в ЕИСС да се извърши след обявяването им по предвидения в закона ред – с КЕП от съдията-докладчик или друг член от съдебния състав, само за деловодни нужди; да отпадне ненужното подписване на първоинституционната присъда с КЕП от съдебните заседатели. Безспорно всичко това е свързано с разход на ресурси и време и не води до ефективност в наказателното правораздаване.

В Доклада съдиите правят предложения за отлагане на действието на разпоредбите на Глава осемнадесета "а" – „Удостоверителни изявления и процесуални действия в електронна форма“ от ЗСВ, спиране на работата на ЕИСС до изграждане изцяло на ЕПЕП, свързване на ЕПЕП с ЕИСС или друга информационна система, притежаваща характеристиките на цялостна деловодна система за нуждите на съдили-

---

¹⁸ Виж. „Годишен доклад за дейността на върховния касационен съд през 2021 г.“, стр.18.

¹⁹ Виж. „Годишен доклад за дейността на върховния касационен съд през 2021 г.“, стр.18.

щата и осигуряване на пълна информационна свързаност и обмен на данни по електронен път между съдилищата. Препоръчва се, че по отношение на наказателните дела следва да бъде осигурена и връзка с органите на досъдебното производство – полиция, следствени органи и прокуратура, както и въвеждането от тях на пълния обем материали от досъдебните производства²⁰. Предложенията и препоръките са аргументирани, ако бъдат реализирани ще доведат да същинско електронно правосъдие, тревогите ни са доколко фактически разполагаме с нужните за това финансови и човешки ресурси.

4. Провеждане на съдебно заседание чрез електронна видео връзка в условия на извънредно положение-форма на електронно правосъдие

С решение на Съдийската колегия на ВСС от 15.03.2020г. се определиха мерки, които да отговорят на естеството на извънредното положение, обявено с решението на Народното събрание за обявяване на извънредно положение на територията на цялата страна от 13.03.2020 г. до 13.04.2020 г. във връзка с разрастващата се пандемия от COVID-19. Препоръчва се да се преустанови разглеждането на всички видове наказателни дела с изключение на изрично изброените в него. В резултат на това решение някои от съдилищата започваха да разглеждат дела с използване на електронна видеовръзка – чрез софтуера Скайп (Skype). Съдия Мирослава Тодорова настоява в своята статия „*За разглеждането на наказателни дела чрез електронна видео връзка в условията на извънредно положение поради пандемия*“²¹, че използването на комуникационно средство (електронна видео връзка с приложен софтуер Скайп (Skype) за разговори) не е опосредяване на процесуалното отношение на страните със съда, както е случаят на извършване на действия чрез съдебна поръчка, че чрез програмата се осъществява видео връзка от две различни електронни устройства, която обективно позволява двустранното възприемане на звук и образ, така според нея съдът и страните имат непосредствена възможност да установят самоличността на участниците в наказателния процес. Според съдия Тодорова по този начин не се възпрепятствало и разгръщането на състезателността. Тя подкрепя разбирането, че използването на електронна видео връзка с приложен софтуер Скайп (Skype) не нарушава принципа на непосредственост по чл. 18 НПК, като се аргументира с уредбата на разпита на свидетел с конферентна връзка по чл. 139, ал. 8 НПК. Тя намира, че принципът на наказателния процес – правото на защита, няма да е ограничено, като се реализира задължението на държавните органи установено в чл. 15, ал. 3 НПК, а именно да разясняват на участващите в наказателното производство техните процесуални права и им осигуряват възможност да ги упражняват, като в случая трябва да бъде разяснено подробно как ще протече съдебното заседание и какви са техническите особености на комуникацията чрез Skype.

В последствия с решение на Съдийската колегия на ВСС *по протокол № 15/12.05.2020г., изменени и допълнени по протокол №16/19.05.2020г., изм. и доп. по протокол № 17/02.06.2020г., изм. и доп. по протокол № 39/10.11.2020., изм. и доп. по протокол 40/17.11.2020г., изм. и доп. с протокол № 21/01.06.2021г. се приеха* **Правила и мерки за работа на съдилища в условията на пандемия.**

---

²⁰ Виж. „Годишен доклад за дейността на върховния касационен съд през 2021 г.“, стр.19.

²¹ За разглеждането на наказателни дела чрез електронна видеовръзка в условията на извънредно положение поради пандемия*, достъпна на уеб адрес следния линк: <https://news.lex.bg/>.

Намирам, че няма пречка съдебните заседания по наказателни дела да протичат чрез използването на електронна видео връзка, но следва да се приложи софтуер, който да е разработен за тази цел. Той следва да отчита особеностите и спецификите на съдебното заседание и да е максимално защитен. Такъв бе разработен в сферата на образованието, а именно Microsoft Teams. Няма пречки да се разработи и в сферата на правораздаването от съответните ИТ специалистите. Освен това следва да се приемат и съответни изменения в законодателството, като в НПК и ЗСВ изрично се установи, че съдебно заседание чрез използването на електронна видео връзка е изключение и се конкретизират случаите, в които е приложимо то. Детайлно се регламентират формите и начините за провеждане му. Само така съдебните заседания посредством електронна видео връзка не биха били толкова невъзприемливи.

5. Заключение

Повдигнатите в изложението въпроси налагат да завършим с припомняне на отправната му точка. Всички научно-технически постижения, до които прибегва правосъдието, следва да улесняват достъпа до съда, да разширяват възможностите за участие на страните по делата независимо от физическата дистанция. От изложеното следва, че е спорно доколко с последните изменения на ЗСВ и НПК това е постигнато. Към този момент с приетите нормативни изменения, се осигури продължаване на въвеждането на електронно правосъдие по наказателни дела при спазване на основните принципи на наказателния процес и при гарантиране на правата на страните в процеса, но намирам че процесът не е приключил.

Намирам, че е нужна цялостна нормативна визия за електронното правосъдие и система от промени в действащите нормативни актове. Намирам, че множеството електронни регистри водят до дезинформация и объркване. Следва да се изгради единен регистър, в който да постъпва информацията от създадените вече и който да е максимално достъпен за всяко заинтересовано лице и орган.